

УДК 622:549.517.2+542.46

ВІДНОВЛЕННЯ ГЕМАТИТУ ЗА РАХУНОК ТЕРМООБРОБКИ МЕХАНОАКТИВОВАНОГО ЗАЛІЗОРУДНОГО МАТЕРІАЛУ

Бондарь Н.П.

Дніпровський державний технічний університет

В роботі показані результати досліджень впливу термообробки в вакуумі та середовищі молекулярного водню гематитовмісного рудного матеріалу на процеси відновлення оксиду заліза. Гематитова руда, основними фазовими складовими якої є оксиди SiO_2 і Fe_2O_3 , попередньо піддавалась механоактивації в вібраційному млині 70 год., з них 30 год. на повітрі, 10 год. в воді та 30 год. в воді з додаванням заліза. Рентгенофазовим і рентгеноспектральним аналізами показано, що відпал у вакуумі ($T = 600^\circ\text{C}$, $\tau_{\text{вигр.}} = 1$ год.) призведе до часткового відновлення гематиту до магнетиту, а термообробка в середовищі молекулярного водню ($p=0,6\text{МПа}$, $T = 500^\circ\text{C}$) дозволяє отримати чисте залізо.

Ключові слова: гематит, відновлення, механоактивація, термообробка.

Постановка проблеми. В останній час значний розвиток одержують процеси прямого отримання заліза або, так звана, безкоксова металургія, яка полягає в отриманні губчастого заліза, металізованої сировини, литого заліза або

сталі безпосередньо із залізородних матеріалів, минаючи доменну піч.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Головними причинами розвитку бездоменного виробництва є зменшення запасів залізної руди

та необхідність створення умов для кращого вилучення корисних компонентів з комплексних руд природного і техногенного походження [1; 2]. До переваг також відносять можливість підвищення якості металу завдяки зменшенню кількості домішок, що попадають з коксу.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Один з методів, що знаходить застосування при отриманні металу в бездоменному виробництві, це механоактивація [3; 4]. Завдяки механоактивації досягається підвищення швидкості відновлювальних реакцій, але важливим є комплексне поєднання механо- та термообробки.

Формулювання цілей статті. Тому метою даної роботи є дослідження впливу механоактивації та термічної обробки в вакуумі й середовищі молекулярного водню на процеси відновлення $Fe_2O_3 \rightarrow Fe_3O_4 \rightarrow Fe$.

Виклад основного матеріалу. Для досліджень була обрана гематитова руда Криворізького родовища, основними складовими якої є оксид кремнію SiO_2 , що має гексагональну кристалічну ґратку, та оксид заліза Fe_2O_3 – гематит з тригональною кристалічною ґраткою. В якості еталонного матеріалу – чистий для аналізів

(ЧДА) гематит, який представляє собою порошок Fe_2O_3 дисперсністю $0,5 \div 3$ мкм. В якості методів досліджень застосовувалися рентгенофазовий та рентгеноспектральний аналізи.

Вакуумна термообробка рудних порошоків на різних стадіях механоактивації проводилась за допомогою вакуумної печі СШВЕ-12.5/25-43 при температурі $600^\circ C$ та витримці протягом 1 год.

Встановлено, що відпал ЧДА гематиту в вакуумі при зазначених параметрах призведе до часткового перетворення гематиту в магнетит в верхньому прошарку матеріалу. Фактором, що гальмує процеси перетворення гематит-магнетит, є спікання.

Згідно з [5] на практиці спікання порошоків заліза при їх термообробці запобігають за допомогою методу попередньої ізоляції захисною важковідновлювальною сполукою. В якості ізолюючих речовин зазвичай використовують окисли алюмінію, магнію, кремнію тощо.

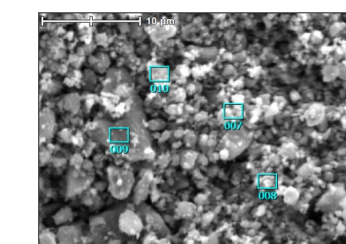
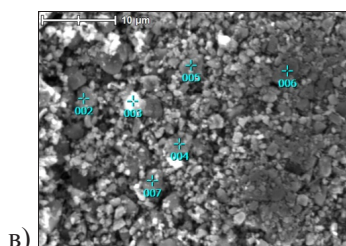
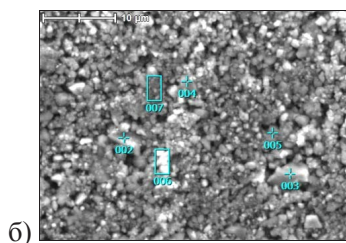
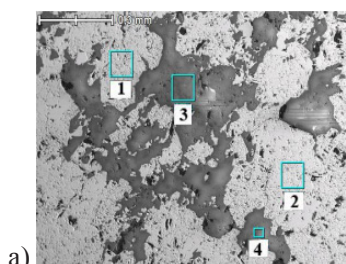
Внаслідок подрібнення гематитової руди в високоенергетичному вібраційному млині (30 год. на повітрі, 10 год. в воді, 30 год. в воді з додаванням карбонільного заліза) окрім збільшення дисперсності рудного порошку, спостерігаються зміни в хімічному складі. Згідно з результатами РСМА механоактивація призводить до графітизації матеріалу, про що свідчить поява вуглецю (рис. 1 а,б).

Після термообробки зразків на дифрактограмах фіксується поява нових ліній, що відповідають фазі Fe_3O_4 , інтенсивність яких збільшується при зростанні ступеню попереднього подрібнення. Процеси перетворення гематиту до магнетиту схематично представлені у вигляді залежностей $I/I_{max}(t_{подр.})$ для більш характерних ліній на дифрактограмі залізовмісних фаз (рис. 2), які добре погоджуються одна з одною та відображають процеси відновлення гематиту до магнетиту від часу подрібнення рудного порошку.

Для порошку, подрібненого в млині протягом 70 год., одним з ключових факторів, що сприяє відновленню гематиту до магнетиту, є присутність карбонільного заліза, як катализатора реакцій, та вуглецю, що приймає участь у відновлювальних процесах. Як видно з рис. 1в, після термообробки рудного матеріалу в вакуумі вуглець не фіксується.

Враховуючи, що рудний матеріал окрім гематиту містить оксид кремнію, проведення вакуумної термообробки при тих самих режимах, що і для чистого гематиту, до спікання порошку не призведе. Тому процеси перетворення гематит-магнетит відбуваються у всьому об'єму рудного матеріалу.

Таким чином, відновлення гематиту за рахунок відпалу залізородного матеріалу в вакуумі має обмежений характер і сприяє лише частковому перетворенню гематиту в магнетит. Тому доцільно використовувати додатковий відновник.

№ ділянок	O	Si	Fe
1	6,78	0,78	92,44
2	6,60	0,47	92,94
3	35,01	64,99	0
4	37,06	62,94	0

№ точки	C	O	Si	Fe
002	2,30	24,52	43,11	30,07
003	1,82	10,76	17,42	70
004	1,80	27,73	43,41	27,06
005	2,90	25,98	39,98	31,14
006	2,12	16,27	21,24	60,37
007	2,61	17,43	18,06	61,90

№ точки	O	Si	Cr	Fe
002	21,04	26,08	1,56	51,32
003	39,94	50,25	-	9,81
004	20,8	27,18	3,18	48,84
005	13,59	0,89	-	85,52
006	32,61	60,8	-	6,59
007	28,41	49,53	-	22,06

№ точки	O	Si	Fe
007	19,58	21,31	59,11
008	20,21	26,51	53,28
009	38,35	57,67	3,98
010	9,08	11,74	79,18

Рис. 1. Результати РСМА: а) вихідної гематитової руди; б) після подрібнення в вібраційному млині; в) після відпалу в вакуумі ($T=600^\circ C$, $\tau_{випр.}=1$ год.); г) після відпалу в середовищі молекулярного водню ($p=0,6$ МПа, $T=400^\circ C$, $\tau_{випр.}=30$ хв)

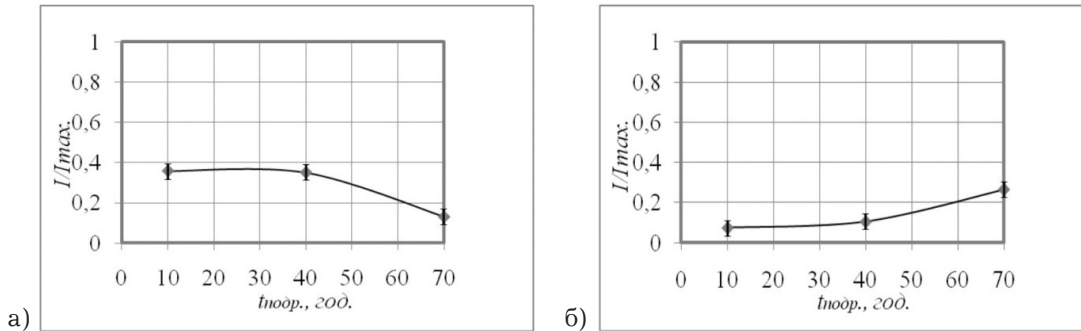

Рис. 2. Залежність відносної інтенсивності ліній на дифрактограмах попередньо подрібненої гематитової руди після відпалу в вакуумі при $T=600^{\circ}\text{C}$ і $\tau_{\text{внтр.}}=1$ год. від часу подрібнення: а) для лінії (104) фази Fe_2O_3 ; б) для ліній (220), (400) фази Fe_3O_4

Термообробка рудного матеріалу і чистого гематиту в середовищі молекулярного водню проводилась у ІМФ НАНУ на установці ІВГМ-2М під тиском 0,6 МПа при температурах 300°C , 400°C і 500°C протягом 30 хв. та при 500°C протягом 5 хв.

Проведені дослідження показали, що термообробка рудного матеріалу в середовищі молекулярного водню призведе до фазових перетворень $\text{Fe}_2\text{O}_3 \rightarrow \text{Fe}_3\text{O}_4 \rightarrow \text{Fe}$ при температурі відпалу вище 300°C . Згідно з результатами РСМА активність вуглецю, як відновника, покращується при збільшенні температури нагрівання (рис. 2 г).

Для ЧДА гематиту та залізородного матеріалу відпал в середовищі молекулярного водню при $T=500^{\circ}\text{C}$ і $\tau_{\text{внтр.}}=5$ хв. призводить до повного відновлення до магнетиту з частковим утворенням чистого заліза, а також до окрихчування порошку. Повне перетворення до чистого заліза спостерігається при збільшенні часу витримки до 30 хв.

На рис. 3 представлена діаграма стану $\text{Fe}-\text{H}_2-\text{H}_2\text{O}$, згідно з якою можливе прогнозування протікання відновлювальних реакцій гематиту до чистого заліза в середовищі молекулярного водню. Термодинаміка процесів перетворення гематиту до магнетиту та магнетиту до чистого заліза, описана в роботі [6], добре погоджується з даними наведеної діаграми.

Процеси відновлення гематиту до магнетиту в середовищі молекулярного водню схематично представлені у вигляді залежностей відносної інтенсивності від температури термообробки для окремих ліній залізозмісних фаз на дифрактограмі (рис. 4).

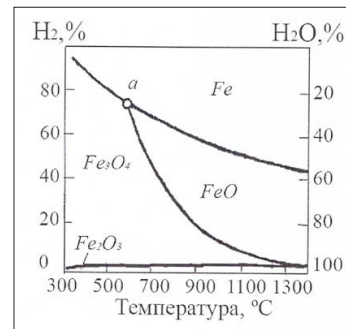
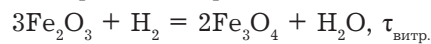

Рис. 3. Діаграма стану $\text{Fe}-\text{H}_2-\text{H}_2\text{O}$ [1]

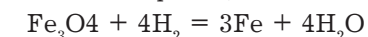
Термодинамічний аналіз процесів відновлення гематиту в середовищі молекулярного водню з урахуванням літературних даних свідчить про можливість протікання реакції:

залежність зміни енергії Гіббса при протіканні данної хімічної реакції від температури має вигляд:

$$\Delta G = -43594 - 34.325T \ln T + 192.82T.$$

Відновлення магнетиту до чистого заліза має обмежений характер при низьких температурах ($T < 950^{\circ}\text{C}$), про що свідчить залежність $\Delta G_T(T)$ для відновлювальної реакції:

$$\Delta G = 17736 - 9.66T \ln T + 53.23T.$$

Таким чином, метод відновлення гематиту внаслідок термообробки можна використовувати в металургійній промисловості для застосування магнітної сепарації при очищенні гематитових

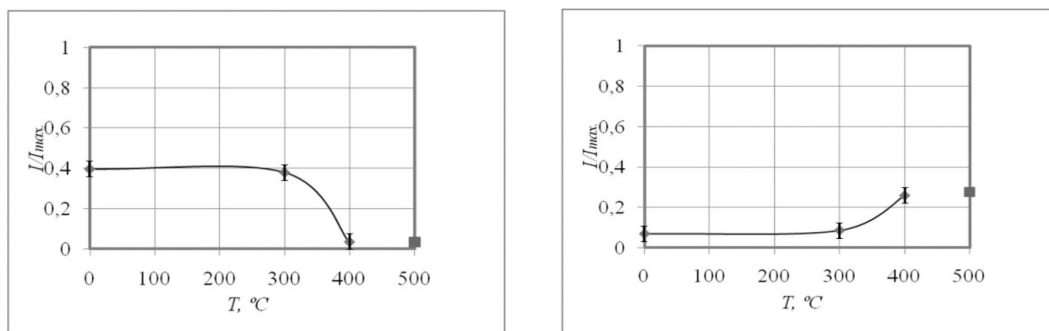

Рис. 4. Залежність відносної інтенсивності ліній на дифрактограмах попередньо подрібненої впродовж 70 год. гематитової руди після відпалу в середовищі водню при $p=0,6$ МПа від температури термообробки (♦ - $\tau_{\text{внтр.}}=30$ хв., ■ - $\tau_{\text{внтр.}}=5$ хв.): а) для лінії (104) фази Fe_2O_3 ; б) для ліній (220), (400) фази Fe_3O_4

руд або відходів металургійного виробництва від пустої породи, за рахунок переведення слабоманітних мінералів у феромагнітний стан, а також для прямого отримання чистого заліза з залізорудної сировини.

Висновки з даного дослідження і перспективи:

1. Внаслідок вакуумної термообробки при $T=600^{\circ}\text{C}$ за умови підтримання вакууму в камері перетворення ЧДА гематиту в магнетит відбувається у верхньому прошарку порошку за рахунок підвищеної дифузійної здатності атомів матеріалу, що знаходяться на поверхні, та вилучення атомів кисню, що входять до складу гематиту, з вихідної сировини. Перетворення гематит-магнетит мають обмежений характер внаслідок побічного при нагріванні явища спікання.

2. Подрібнення гематитової руди в вібраційному млині сприяє графітизації матеріалу та появи

вуглецю, що виступає відновником при термообробці в вакуумі ($T=600^{\circ}\text{C}$, $\tau_{\text{вир.}}=1$ год.).

3. Відпал гематиту або рудного матеріалу, що містить гематит, в середовищі молекулярного водню при температурі $T=500^{\circ}\text{C}$, тиску $p=0,6\text{МПа}$ призведе до відновлення гематиту до магнетиту та чистого заліза.

4. Додавання до рудного порошку в процесі подрібнення в вібраційному млині карбонільного заліза сприяє відновлювальним процесам за рахунок прискорення реакцій дисоціації молекулярного водню на атомах заліза, які виступають в ролі катализатора.

5. Комплексне використання механоактивації та відновлювального відпалу дозволяє отримати залізо з гематиту, що входить до складу рудного матеріалу, та вилучити його за допомогою магнітної сепарації.

Список літератури:

1. Рудь В.Д., Савюк І.В., Самчук Л.М., Повстяна Ю.С. Аналіз кількості утворених відходів машинобудування та металургії на території України // Вісник ТНТУ. – Т.: ТНТУ, 2015. – Т. 79, № 3. – С. 130-136.
2. Юсфин Ю.С., Гиммельфарб А.А., Пашков Н.Ф. Металлургия железа. Учебник для вузов. – М.: ИКЦ «Академкнига», 2007. – 464 с.
3. Аввакумов Е.Г. Механические методы активации химических процессов. – Новосибирск: Наука, 1979. 192 с.
4. Орфанова М.М., Семчук Я.М. Перспективи використання методів механоактивації для вирішення проблеми утилізації відходів // Вісник КрНУ ім. Михайла Остроградського. – Випуск 5/2013(82) – С. 160-165.
5. Волков В.Л., Сыркин В.Г., Толмасский И.С. Карбонильное железо. – М.: «Металлургия», 1969. – 256 с.
6. Вяткин Г.П., Михайлов Г.Г., Кузнецов Ю.С., Качурина О.И. К термодинамике процессов восстановления оксидов железа в атмосфере водяного газа // Вестник ЮУрГУ. Серия Металлургия. – 2011. – Вып. 17, № 36. – С. 33-38.

Бондарь Н.П.

Днепропетровский государственный технический университет

ВОССТАНОВЛЕНИЕ ГЕМАТИТА ЗА СЧЁТ ТЕРМООБРАБОТКИ МЕХАНОАКТИВИРОВАННОГО ЖЕЛЕЗОРУДНОГО МАТЕРИАЛА

Аннотация

В работе показаны результаты исследований влияния термообработки в вакууме и среде молекулярного водорода гематитосодержащего рудного материала на процессы восстановления оксида железа. Гематитовая руда, основными фазовыми составляющими которой являются оксиды SiO_2 и Fe_2O_3 , предварительно подвергалась механоактивации в вибрационной мельнице 70 ч., из них 30 ч. на воздухе, 10 ч. в воде и 30 ч. в воде с добавлением железа. Рентгенофазовым и рентгеноспектральным анализами показано, что отжиг в вакууме ($T = 600^{\circ}\text{C}$, $\tau_{\text{выд.}} = 1$ ч.) приводит к частичному восстановлению гематита до магнетита, а термообработка в среде молекулярного водорода ($p=0,6\text{МПа}$, $T = 500^{\circ}\text{C}$) позволяет получить чистое железо.

Ключевые слова: гематит, восстановление, механоактивация, термообработка.

Bondar N.P.

Dniprovsk State Technical University

RECOVERY OF HEMATITE DUE TO HEAT TREATMENT OF MECHANICALLY ACTIVATED IRON ORE MATERIAL

Summary

The paper presents the results of research on the influence of heat treatment in a vacuum and the molecular hydrogen environment of hematite-containing ore material on the reduction of iron oxide. Hematite ore, the main phase components of which are SiO_2 and Fe_2O_3 oxides, were previously subjected to mechanoactivation in a vibrating mill for 70 h., of which 30 h. in the air, 10 h. in water and 30 h. in water with the addition of iron. X-ray diffraction and X-ray spectral analyzes show that annealing in a vacuum ($T = 600^{\circ}\text{C}$, $\tau = 1$ h.) leads to partial reduction of hematite to magnetite, and heat treatment in a molecular hydrogen atmosphere ($p=0,6\text{МПа}$, $T = 500^{\circ}\text{C}$) allow to obtaining pure iron.

Keywords: hematite, recovery, mechanoactivation, heat treatment.